

Učenici i nastavnici Narodne osnovne škole u Gračanici u akciji prikupljanja dobrovoljnih priloga za vojsku, stradalnike rata i sirotinju tokom ratne 1915. i 1916. godine

Mina **KUJOVIĆ**

NAKON IZBIJANJA Prvog svjetskog rata, 1914. godine, austrougarske vlasti su se na cjelokupnom svom teritoriju suočile sa velikim problemom snabdijevanja životnim potrepštinama, kako vojske tako i civilnog stanovništva. Ovi problemi naročito su bili izraženi u Bosni i Hercegovini. Zbog opće mobilizacije, nestašica radne snage na žitnim poljima osjetila se već prve ratne godine. Zemlja je privredno propadala usljed masovne mobilizacije pripadnika svih konfesija i kategorija stanovništva, te odlaskom hiljada mladih ljudi na frontove. Njive su ostale neobrađene, a prispjela ljetina je propadala. Desetine hiljada Bosanaca i Hercegovaca izginulo je i ranjeno već tokom prve ratne godine, trebalo je zbrinuti i nahraniti brojne ratne invalide, udovice i ratnu siročad.

Nastupila su teška vremena.

Posljedice rata, prije svega masovna glad, osjetile su na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine već 1915.. a naročito 1916. godine, nakon neuobičajenog vrelog ljeta i vrlo kišne jeseni. Nisu bila rijetka ni umiranja od gladi i zaraznih bolesti.

U nastojanju da se ublaže teške posljedice rata, prije svega nestašica hrane, ali i odjeće i obuće, Zemaljska Vlada za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu tokom 1915. godine upućivala je apele u vidu raspisa, u kojima je na-

lagala kotarskim uredima u svim bosansko-hercegovačkim gradovima da na svom području organiziraju prikupljanje kaučuka i gume za potrebe vojske, zatim hrane, odjeće i obuće kao i svih ostalih potrepština, tzv. "striza" (sitnih stvari) za potrebe stanovništva. Istim raspisima, kotarskim uredima je sugerirano da uz pomoć školske djece organiziraju proljetnu sjetvu.¹

Kotarski uredi u Bosni i Hercegovini su provodili spomenute naredbe Zemaljske Vlade i organizirali razne akcije prikupljanja novca, odjeće i obuće za potrebe ugroženih. Naročito su bili aktivni nastavnici i učenici osnovnih i srednjih škola, organizovali su priredbe i druge akcije prikupljanja dobrovoljnih priloga.

U ovom prilogu donosimo pregled aktivnosti nastavnika i učenika Narodne osnovne škole (NOŠ) u Gračanici tokom ratnih godina, 1915. i 1916. na prikupljanju dobrovoljnih priloga za potrebe vojske i siromašnog stanovništva.

Školska godina 1915./1916. u Narodnoj osnovnoj školi (NOŠ) u Gračanici otpočela je 1. septembra 1915. a završila se 29. juna 1916. godine. Bez obzira na rat i velike ratne teškoće, tokom cijelog trajanja školske godine nastava je prekinuta samo dva dana – 30.

¹ Raspisi: 163460 od 22. januara i 174644 od 19. februara 1916. godina

Iz knjige "Svjetlost Evrope u BiH", Buybook, Sarajevo, 2005.

novembra i 1. decembra 1915. zbog dezinfekcije "raskuživanja" učionica, jer se među školskom djecom pojavio krzamak.

Upravitelj škole bio je veoma uvažan dugogodišnji prosvjetni radnik, učitelj Ibrahim Ustavdić.¹

U sva četiri godišta NOŠ u Gračanici, 1915. godine, bilo je upisano 270 učenika. Na molbu roditelja ili staratelja koji su bili pozvani u vojsku na osnovu tačke 5 naredbe Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu iz 1914. godine², 52-je djece bilo je oslobođeno pohađanja nastave u vrijeme proljetnih poljskih radova. U periodu od 31. aprila do 31. maja 1916. godine, radi obavljanja poljskih proljetnih radova i za ostale učenike nastava je bila jednokratna. Časovi su držani od 9 - 12 sati prije podne, da bi odra-

sliji učenici od 2 - 5 sati poslije podne radili, pod nadzorom "nastavnih lica", poljske poslove na zemljištu siromašnijih familija iz Gračanice, čiji su domaćini bili na frontu. I pored uložених napora, efekti tog posla bili su jako skromni. Radilo se bez mehanizacije, djeca su bila nejaka, a "nastavna lica" nevjesta teškim poljskim poslovima. U ovom periodu učenici su uspjeli jedino zasijati kukuruz "pod trnokop"³

Osim obavljanja poljskih radova, odrasliji učenici, zajedno sa svojim nastavnicima, bili su veoma aktivni u prikupljanju dobrovoljnih priloga i organiziranju školskih priredbi kao i drugih humanitarnih akcija za ratne potrebe. U opširnijem izvještaju koji je upravitelj škole Ibrahim Ustavdić, podnio kotarskom upravitelju u Gračanici, Sedmak Jakši, a ovaj, 18. jula 1916. proslijedio Okružnoj oblasti, navedena su sljedeće aktivnosti:

- Tokom oktobra 1915. godine učenici su po uputama "nastavnih lica" brali i sušili li-

1 Arhiv Bosne i Hercegovine (ABH), Zbirka personalnih dosijea vladinih službenika (ZD); u personalnom dosijeu učitelja Ibrahima Ustavdića nalaze se samo dvije zakletve i to iz 1918. i 1921. godine. Na obje zakletve potpisao se je kao upravitelj NOŠ u Gračanici.

2 Naredba br. 224048 od 13. oktobra 1914. godine u tački 5 proglašena je opća mobilizaciju.

3 ABH, fond Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu Sarajevo (ZVS), opći spisi šifra 87-565/1916.

šće kupina koje je trebalo da vojnicima na frontu zamijeni čaj. Ukupno su ubrali, osušili i predali u Kotarski ured 50 kg lišća;

- Nakon objavljivanja raspisa Zemaljske vlade da se za ratne potrebe organizira prikupljanje gume, kaučuka, odjeće i obuće, nastavnici Narodne osnovne škole u Gračanici, uz pomoć starijih učenika, prikupili su od gračaničkog građanstva oko 300 kg raznih odjevnih priloga, koji su već 19. novembra predati Kotarskom uredu Gračanica, te spakovani i poslani u Beč, uz napomenu: "Za ratne potrebe" – adresa Beč IX Berggasse 16. (Prilog: spisak građana koji su se odazvali akciji prikupljanja)

- 15. decembra 1915. godine u Kotarski ured Gračanica predano je 16 pari rukavica i 10 kapa koje su isplele učenice NOŠ u Gračanici. Priloge za kupovinu vunice u visini 14 kruna (Kr) i 74 helera (h) dale su 4 gračaničke gospođe (Elazar M., Hansel, H. Stević. Čečić) i 2 gospodina (Kučukalić Mujaga i A. Pašić).

- U povodu obilježavanja 9. decembra, spomen-dana stupanja na prijestol Nj.V. cara Franje Josifa, Narodna osnovna škola u Gračanici organizirala je priredbu na kojoj je prikupljeno 53 Kr dobrovoljnih priloga. Novac je predan Crvenom krstu "naše Monarhije", uz napomenu da pola ide za vojnike, a pola za porodice poginulih.

- Dana 18. juna 1916. godine priređena je školska svečanost sa školskom djecom, a čist prihod sa te svečanosti namijenjen je zakladi za potpomaganje udovica i siročadi palih vojnika iz Bosne i Hercegovine, te za ratne spomenike (po 50%). Ukupno je prikupljeno 638 Kr i 70 h. Samo od školske djece prikupljen je novčani prilog u visini od 40 Kr.

Nadalje, školska djeca su darovala 21 Kr i 20 h i za bosanskohercegovačke invalide.

- Od 1. aprila 1915. do 31. marta 1916. godine, nastavnici NOŠ u Gračanici su otplaćivali u II ratni zajam upisane svote i to:

Matulić pl. Marija, učiteljica	150 Kr
Mazan Zora, učiteljica	100 Kr
Vojnarović Marija, učiteljica	100 Kr
Ustavdić Ibrahim, upravitelj	250 Kr
UKUPNO:	600 KR

U IV ratni zajam školska djeca su prikupila svotu od 350 Kr. Novac su predali 11. 5. 1916. godine u Kotarski ured Gračanica.¹

Zbog uspješnih aktivnosti i postignutih rezultata na prikupljanja raznih priloga u novcu i robi za ratne potrebe, predstojnik Okružne oblasti Tuzla, 18. jula 1916. godine, pismeno je pohvalio NOŠ Gračanica i njenog upravnika Ibrahima Ustavdića. Tekst pohvale glasi: *Pošto je uprava škole, osobito njen školski stariješina Ustavdić, razvili neobično jaku i opsežnu akciju oko sabiranja dobrovoljnih priloga u novcu i naturi, za razne humanitarne svrhe rata, predlaže se, da se učiteljskom zboru osobito stariješini škole izreče zasluženo priznanje. Okružni predstojnik: Baron Ladislav*²

Prilog:

NOŠ Gračanica

K br 105/1916.

Iskaz vune i pamučne odjeće i inih stvari, koje su nastavna lica ove škole sa školskom djecom pokupila od ovdašnjih darovatelja u vojničke svrhe. Ukupno 300 kg bruto težine.

Broj i vrsta darovanih stvari

1. Gđa Lončarević 1 kaput od vune, 1 haljina, 1 jorgan, 1 bluza od vune, 3 šešira, 1 vuneni peškir
2. Marković 2 zimska kaputa, 1 komad gume
3. Gosp. Kučukalić 3 K, 4 para galoša, 3 para čarapa, 1 kaput, 1 svežanj vune
4. Gđa Nikolić 3 peškira, 6 komada (suknje, bluze, marame) strize (sitnice)
5. Gđa Ivanišević Savka 20 kom. (kaputa i gaća) 10 pari čarapa
6. Gđa Muller 1 kaput, 1 čaršaf, 2 dječije haljinice
7. Gđa Prajer 1 suknja, 1 gaće, 1 bluza, 6 jastučnica, uzorci i strize
8. Gđa Cappelletti 1 zimski kaput
9. Gđa Zukieviez 1 kaput, 1 haljina, 2 bluze
10. Gđa Ivanišević (Stankova) 1 bluza, 1 ponjava, 7 kg strize (sitnica)

1 ABH, ZVS Šifra 87-565/2 – 1916-

2 Potpis je nečitak pa je podatak o imenu predstojnika Okružne oblasti Tuzla 1916. godine uzet iz *Bosanskog glasnika*.

Iz knjige "Svjetlost Evrope u BiH", Buybook, Sarajevo, 2005.

11. Gđa Taborska 16 kom. sukanja i bluza	29. Ljeposava Simić 12 komada /suknje,
12. Gđa Galzinska 2 šešira, 1 gaće, 1 bluza, 2 ćilima	bluze, marame i peškir/
13. Gos. Pašić 40 hel	30. Učenik Mil. Nedić 2 peškira
14. Gđa Legin 1 šešir i suknja	31. Milan Nedić 5 pari čarapa, 1 bluza i 1 kecelja
15. Gđa Džebić 1 kecelja i strize	32. Hasan Čajić 2 košulje
16. Mustafa Mujkić 3 hrke, 2 kape, 2 košulje	33. Učenica Ruža Nikolić 1 pasme vune
17. Hanuma Čekić 1 kaput, 1 gaće, 1 jelek, 34 hel.	34. Učenik Viktor Čurak 5 kapa, 1 prsluk, 1 šal
18. Gđa Joce H Stevića 1 par čarapa, 1 kapa, 1 fes	35. Bog. Jovanović 1 marama, 1 peškir
19. Mujaga Muftić 1 gaće, 1 košulja, 1 maja, 2 para čarapa	36. Mustafa Fazlić 1 vunena košulja
20. Gđa Alkalay 1 kaput	37. Ahmet Fazlić 1 vunene gaće
21. Gđa H. Stević Julka 10 kom. bluza, košulja, gaće i 2 K	38. Hazim Osmanbegović 1 vunene čarape
22. Gđa Hanzel 2 K	39. Ejub Salkić 2 marame
23. Gđa Elazar 5 K – 13 kom. košulja, gaća, sukanja i bluza	40. Moric Ozmo 1 čarape
24. Gđa Rosenspitz 4 p. galoša, 1 košulja, 3 krpe	41. Ibro Durkić 1 košulja
25. Gos. Korvig 9 kom. Radirgummi	42. Salih Hifziefendić 1 kapa, 2 para čarapa
26. Učenik N. Topalović 1 par čarapa	43. Latif Grbić 2 ječermice, 1 pamuklija
27. Mihailo Jovanović 1 par galoša, 1 kapa	44. Mehmed Šišić 1 košulja, 2 ječermice
28. Gđa Milisavljević 3 bluze, 1 kecelja, 1 marama	45. Hasib Džinić 1 kapa, 1 prsluk
	46. Osman Sarajlić 2 košulje
	47. Hazim Osmanbegović 2 fesa
	48. Marica pl. Matulić 1 lopta, 1 prsten, 2 suknje, 1 kapa
	49. Bećiraga Tihić 1 košulja, 1 čaršaf
	50. Mula Salih Šabić 1 koporan, 1 dimije,

- 1 košulja, 1 ječerma, 1 koporan od vune
51. Mujačić Hajrija 2 košulje, 2 para čarapa
52. Vukosava Lukić 1 par rukavica
53. Gđa Stanica Bogdanić 1 kapa, 1 kaput, 2 gaće
54. Muharemaga Mujačić 2 koporana, 1 šaljare, 2 pasa, 2 para vunelih čarapa, 1 prsluk, 1 kapa, 1 flanel, 1 hlače, 2 krpe
55. Hakija Čerimagić 2 košulje, 2 koporana, 1 čaršaf, 5 gaća, 1 bošča, 10 kapa
56. Sokolović Ibrahim 1 košulja, 2 kape
57. Gđa Ziegler 1 košulja
58. Halilbegović Mujaga 2 koporana, 1 gaće, 10 krpa
59. Duraković Ahmet 2 košulje, 1 gaće, 1 hrka, 1 šal, 3 koporana, 4 kape
60. Suljaga Durak 7 košulja, 1 gaće, 4 kape
61. Hafiz eff. Hadžiefendić 1 koporan, 1 košulja, 1 šal
62. H. Sulejmanović braća 1 čaršaf, 2 dimije, 1 koporan, 4 košulje
63. Mustafa Ustavdić 1 ponjava, 2 jastučnice, 1 feredža
64. Mehaga Salihbašić 2 kaputa, 1 košulja, 1 čaršaf, 1 bošča
65. H. Medaga Suman 7 košulja, 1 šal, 4 šamije, 1 ferman, 1 gaće, 1 ječerma, 2 koporana, 1 čaršaf
66. Zukabašić Alija 4 košulje, 3 koporana, 1 gaće
67. H. Muhamed Mehinović 2 košulje
68. Mahmutaga Rešidbegović 2 odijela, 2 para čarapa, 1 kapa, 1 čaršaf
69. Ibrahimaga Rešidbegović 1 gaće, 1 šamija, 2 koporančica
70. Helić Rašidaga 1 litra vune, 1 gaće, 1 bošča
71. Čajić Ibrahimaga 3 fermena, 1 libada, 1 košulja, 10 kapa
72. Pašić Ibrahim 1 čakšire, 2 šaljare, 1 kapa, 1 koporan
73. Omerbegović Husejn 3 košulje, 3 koporana, 2 bošče
74. Našidovica Fazlić 1 kaput
75. Osman Ahmetaš 5 kapa, 1 papuće, 3 ponjave, 1 čaršaf, 1 čarape
76. Ibrahim Tutundžić 1 košulja, 2 gaće, 1 krpa
77. Valjevac Čamil 1 čaršaf, 1 marama, 1 čevre
78. Helić (nečitko) 3 kaputa, 1 koporan, 1 ječerma, 2 kape
79. Imamović Mujo 1 košulja, 2 kape, 1 rukavice, 1 peškir, 1 dimije, 1 čevre
80. Čolić Mula Rašid 6 košulja, 1 koporan, 1 gaće, 2 peškira, 1 fes, 1 ječerma, 2 peškira
81. Zadik M. Danon 3 suknje, 12 košulje, 7 bluza, 2 para čarapa
82. Hadžić Mustafa eff. 1 gamaše, 1 kapa, 1 par rukavica, 2 košulje, 1 ponjava, 1 deka, 1 kapa, 1 prsluk
83. Rifka Gaon 1 haljina
84. Hafiz Bećir eff Lika 1 ćurak, 1 pamuklija, 1 kapa, 1 šaljare, 1 koporan, 1 ječerma
85. Lenka Ozmo 10 bluza, 3 kaputa, 2 kape, 1 par čarapa, 1 bošča, 1 krpa
86. Ibrahim Ustavdić, st. škole 1 odijelo

NOŠ Gračanica 15. decembar 1915.

Upravitelj: Ustavdić

Kotarski predstojnik je 18. februara 1916. godine zapisnik potpisao i potvrdio da su sve preuzete stvari otpremljene u Beč na adresu IX Berggasse za vojne potrebe /Kriegsfursorgemt/.